

UŽ ZASE NOSÍM SOVY DO ATÉN¹

Alexander Brösti

So Zdeňkom Masopustom som sa po prvý raz stretol na medzinárodnej konferencii v Libliciach (mám pocit, že sa to udialo v roku 1978), kde Ústav štátu a práva ČSAV obvykle „konferoval.“ Bolo to tesne po dokončení štúdia na Právnickej fakulte (v Košiciach).. Ako mladý asistent som mal ambície zapojiť sa do vedeckého života a chodiť na konferencie do sveta. Teda do sveta, ktorý bol vtedy ohraničený tabuľami „socialistický tábor.“ Cesty do Prahy sa pre mňa stali samozrejmosťou. Zdeňka Masopusta som si nemohol nevšimnúť. Hovoril akoby iným jazykom, veľmi kultivovane, erudovane, priateľsky vo vzťahu k mladším kolegom.

Na Ústave štátu a práva ČSAV sa mi prvý raz podarilo zapojiť sa do úlohy Štátneho plánu základného výskumu (SPZV). Ocitol som sa v riešiteľskom kolektíve s akademikom Knappom, vtedy Dr. Masopustom a Dr. Klabouchom, teda s vedeckými špičkami Ústavu. Priebežne som sa zúčastňoval konferencií a stretnutí a sem tam som sa snažil zapojiť sa do diskusie. Sedával som vedľa akademika Knappa, (ktorý si vždy našiel pre mňa čas na rozhovor, keď som zavčas rána pricestoval nočným vlakom z Košíc do Prahy) a oproti Dr. Masopustovi. Na jednom stretnutí som v rámci diskusie povedal niekoľko viet v súvislosti s témou

---

¹Predslov k Aristotelovmu dielu *Aténska ústava* (ktoré som preložil do slovenčiny, a ktoré vyšlo v roku 2015 Bratislave vo vydavateľstve Kalligram) má názov *Aristoteles, doktor vied*, a jeho prvá časť *Nosenie sov do Atén a z Atén*. V inom kontexte používam tieto slová po druhý raz v názve.

právo a ideológia. Na to potom okrem iných reagoval aj súdruh Bohuslav Němec, ktorý bol hosťom a dozorom na tomto stretnutí, pražský ideologický tajomník Strany. Počas prestávky prišiel za mnou Zdeněk Masopust a veľmi priateľsky mi vysvetlil, kto je tento súdruh („velké zvíře“), aby som si dával trochu pozor na jazýček. Na tomto zasadnutí sa hovorilo aj o československej nominácii na svetový kongres Medzinárodného združenia pre právnu a sociálnu filozofiu (IVR) v Aténach. Povedal som, že by som sa Kongresu rád zúčastnil a dostal som sa aj do československého zoznamu. Pravdaže s tým, že vyslať na cestu i pobyt financovať by mala fakulta v Košiciach. Ako sa ukázalo, nešlo to, takže som nešiel nikam. A tak to bolo s uvedenými svetovými kongresmi aj po ďalšie (dlhé) roky.

Spomínam na Atény, kam som sa dostal po rokoch a už hlboko v „časoch slobody“ na Svetový kongres porovnávacieho práva. Ale spomínam na Atény aj preto, že o Aténach a o aténskej demokracii sme sa v medzobdobí rozprávali so Zdeňkom Masopustom. O čom inom ako o procese so Sokratom, o Platónovej Obhajobe Sokrata. Vtedy sme sa dostali tiež k tomu, prečo v demokratických Aténach boli počtom také „ľudnaté“ súdy. Zdeněk Masopust ma upozornil, že aténske demokratické zriadenie bolo dosť skorumpované. Toto konštatovanie sa mi vtedy až tak nepáčilo, ale rešpektoval som jeho vedomosti a začal som si v rámci možnosti overovať a rekonštruovať situáciu za Periklových čias, predovšetkým fungovanie porotných súdov.

Spomínam si na túto diskusiu aj dnes, keď mám za sebou niekoľko publikácií na tému Sokratovho procesu, vrátane analýzy dobových pomerov (pozri *Aténsky ľud proti občanovi Sokratovi*. Bratislava 2006). A trochu som sa dostal aj k príslušnej odbornej literatúre.

Podľa poznatkov predovšetkým z dizertácie Claire Taylor „Korupcia, intrigy, všetky prvky temnej stránky aténskej politiky...

boli súčasťou procesu podstatného formovania demokracie.“² Dojmy získané z dokumentácie sú také, že aténski vodcovia boli známi pre svoju úplatnosť a ľud podporoval ich správanie tým, že ich volil do zodpovedných funkcií a nasledoval ich rady. Jednoducho, peniaze vládli Aténom. Každá úroveň aténskej politiky „zaváňala“ korupciou, od najvýznamnejších rečníkov až po voľby do najmenšieho dému. Zdá sa, že príležitosti na seba-oboňovanie boli nekonečné a korupcia ovplyvňovala veľvyslancov, rozhodnutia ľudového zhromaždenia diskutované v Rade, voľby, či rozhodnutia súdov. Predsa len, pýta sa autorka štúdie, je to presný odraz aténskej politiky? Bola korupcia skutočne taká prevažujúca? Trochu sa pristavím pri súdoch. ...

Najbežnejšie grécke slovo používané v spojitosti s korupciou je *dorodokein*, ktoré jednoducho znamená „dostať dar.“ Je to neutrálne slovo, bez akejkoľvek pridanej morálnej konotácie: *dora* nie je eufemistický termín, ale znamená obidvoje – „dary“ aj „úplatky“. Hoci *dorodokia* nie je jediné slovo, ktoré sa používa na označenie úplatkárstva, najviac sa používa vo vzťahu k politickej korupcii.

V rozhovore Sokrata a Glaukóna Sokrates hovorí svojmu mladému priateľovi, že najlepšia vec na zastávaní verejného úradu³ je to, že „budeš sám mať možnosť dosiahnuť všetko, po čom zatúžiš, budeš schopný prospievať svojim priateľom...“⁴

Ďalšiu významnú prácu týkajúcu sa politickej korupcie napísala Lisa Hill z Univerzity v Adelaide (Austrália). Ak podľa nej možno dôverovať literárnym prameňom, iba piati aténski politici boli imúnni voči korupcii a nepodplatiteľní: Aristides, Efiates, Perikles, Lykurgos a Fokian.⁵ Do tohto zoznamu možno zaradiť

---

² TAYLOR, C.: Bribery in Athenian Politics Part I: Accusations, Allegations, and Slander. Greece & Rome, Vol. 48, Issue 1, April 2001, pp. 53–66.

³ XENOFÓN: Vzpomínky na Sókrata. Praha 1972 (preklad Václav Bahník), s. 111–112.

⁴ Tamtiež, s. 112.

⁵ HILL, L.: Conceptions of Political Corruption in Ancient Athens and Rome. In History

ešte Lysandra, ktorý podľa Plutarcha „*nikdy nebol podplatený peniazmi alebo darmi*.“ To, že iba toľkí boli považovaní za neúplatných, dáva tušiť a naznačuje, že úplatkárstvo bolo skôr pravidlom, než výnimkou. V skutočnosti sa odhaduje, že v období rokov 430–322 pred Kr. bolo v súdnych procesoch obžalovaných asi medzi šesť až desať percent „veľkých“ verejných úradníkov, pričom pravdepodobne polovica z nich bola odsúdená.

Trochu sa pristavím pri súdoch a sudcoch. Vrátim sa k procesu so Sokratom. Medzi Sokratových žalobcov patril aj Anytos. Aby som citoval zo svojej knižky, zo state o Sokratovi, z jej druhej, rozšírenej verzie: „*Najvplyvnejším spomedzi žalobcov bol nesporne Anytos, bohatý majiteľ garbiarne, politik a stratég. Bol zvyknutý na úspech, ale hneď pri svojom prvom vojnovom ťažení vo funkcii stratéga pri Pylose nesplnil cieľ a bol obvinený zo zrady. Napriek tomu – čo bolo v tom období neslýchané – dosiahol oslobodzujúci výrok tým, že podplatil porotcov.*“⁶ Musím na tomto mieste uviesť, že aj vzhľadom na to, čo som vyššie napísal o korupcii v Aténach, čo som si o nej neskôr prečítal v textoch odborníkov, ktorí sa touto otázkou podrobne zaoberali, by som v tretej verzii procesu so Sokratom rád-nerád vypustil slová „*čo bolo v tom období neslýchané*“ Stále si však kladiem otázku, ako niekto dokázal podplatiť porotný súd, ktorý mal 501 členov? Ako to urobil, ako sa to dalo urobiť? Pomaličky v tom začínam mať jasno, mám tušenie súvislostí. Rozuzlenie sa blíži.

A k odpovedi na túto otázku, milý pane kolego, sa určite vrátim v ďalšom liste, ktorý Vám čo nevidieť pošlem.

---

of Political Thought, Vol. XXXIV, No.4, Winter 2013, p. 579.

⁶ BRÖSTL, A.: Aténsky ľud proti občanovi Sokratovi. In: BRÖSTL, A. Na konci je súd. Bratislava 2015, s.41. O Anytovom počine sa prvotne zmieňuje ARISTOTELES v spise Aténska ústava. Bratislava 2009,27, 5, s.52. (Trochu som tento text parafrázoval).